

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПЕДАГОГІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ”
(для магістрів)

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2013

Підготували: професор кафедри управління навчальним закладом УРІМБ
МАУП *І. М. Найдюнов*, докторант МАУП *Р. І. Литовченко*

Затверджено на засіданні кафедри управління навчальним закладом
(протокол № 11 від 04.03.10)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Найдюнов І. М., Литовченко Р. І. Навчальна програма дисципліни “Педагогіка професійної освіти” (для магістрів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2013. – 24 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план та зміст дисципліни “Педагогіка професійної освіти”, вказівки до виконання та теми контрольних робіт (рефератів), варіанти питань до самоконтролю і список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2013
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2013

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Сучасна освітянська концепція підготовки професіоналів у сфері виробництва, висуває високі вимоги до людини, зокрема до загально-освітньої підготовки в плані успішної її діяльності в різних сферах життя. За цих умов, підвищується роль навчальних дисциплін, особливо класичних, як методичних центрів дидактичного ініціювання, створення та поширення нових знань у суспільстві, інтенсивного навчального процесу підготовки майбутніх фахівців та професіоналів відповідного гатунку. До таких навчальних дисциплін можна віднести й “Педагогіку професійної освіти”, як науку про освіту, навчання, виховання і розвиток сучасного кваліфікованого робітника, самодостатньої і демократичної особистості.

Професійне навчання передбачає формування у громадян професійних умінь і навичок, необхідних для виконання певної роботи чи групи робіт. Професійна освіта здійснюється у професійно-технічних навчальних закладах за денною, вечірньою (змінною), очно-заочною, дистанційною та екстернатною формами навчання, з відривом і без відриву від виробництва та за індивідуальними навчальними планами.

Зміст професійної підготовки зумовлюється суспільними вимогами до рівня кваліфікації робітничих кадрів і визначається державними стандартами професійно-технічної освіти з кожної професії у підготовці кваліфікованих робітників в професійно-технічних навчальних закладах, зазначених у державному переліку професій. Суб'єктом професійно-технічної освіти є учень – слухач професійно-технічного навчального закладу.

В навчальній програмі “Педагогіка професійної освіти” окреслений нормативний учбовий курс дисципліни, що включає комплекс змістових модулів, теоретичних та практичних тем навчання, засвоєння яких надає можливість у доступній формі здобути знання, сформувати уміння і навички інноваційної технології навчального процесу підготовки спеціаліста, поглибити та інтенсифікувати когнітивну сферу особистості учня, слухача, гуманістично її спрямувати, інтеріоризувати за змістом, оптимальними компонентами та інтенсивними структурними елементами.

В програмі висвітлено коло загальних засад педагогіки, проблем її становлення та розвитку, питання теорії навчання, виховання та управління навчально-освітніми закладами і спрямована на розгляд

з урахуванням синергетичних та акмеологічних підходів до формування особистості суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності, вимог Болонської декларації, Указу Президента України “Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні”. Це зумовлено також особливим значенням окреслених питань у формуванні самодостатньої особистості та розвинутої індивідуальності.

Методична розробка спирається на дослідження відомих науковців: антропологів, істориків, педагогів, психологів, соціологів, фізіологів, філософів, інших. Серед них: А. М. Алексюк, І. Д. Бех, Л. С. Вигоцький, Н. П. Волкова, М. Б. Євтух, Г. С. Костюк, О. М. Леонтьєв, Н. Є. Мойсеюк, І. П. Павлов, С. С. Пальчевський, А. В. Петровський, С. Л. Рубінштейн, І. М. Сеченов, Ю. Л. Трофімов, М. М. Фіцула, Г. В. Щокін та ін.

Метою вивчення дисципліни “Педагогіка професійної освіти” є:

1. Оволодіння системою знань загально-методологічних основ педагогіки, дидактики як теорії освіти і навчання, теорії і практики процесу виховання, управління та педагогічного менеджменту в професійно-технічних навчальних закладах і формування на цій основі педагогічної когнітивної сфери особистості майбутнього фахівця робітничої професії.
2. Отримання необхідних загальних навичок та вмінь педагога-менеджера, фахівця-організатора навчально-виховного процесу в професійно-технічному навчальному закладі.

Зважаючи на органічні зв'язки педагогічної науки з фаховою діяльністю майбутніх менеджерів в освітній галузі, **об'єктом** її є реальна взаємодія учасників педагогічного процесу, а **предметом** — способи взаємодії, зумовлені цілями цього процесу, його завданнями та змістом.

Основні завдання дисципліни:

- ознайомлення студентів з категорійним апаратом педагогіки;
- формування умінь та навичок управління в галузі освіти;
- ознайомлення з технологією навчання та виховання;
- засвоєння принципів та підходів до організації сучасної освіти;
- розвиток та формування педагогічного мислення, основних принципів культури спілкування;
- формування навичок з організації самостійної роботи студентів у навчанні;
- оволодіння навичками та прийомами прийняття управлінських рішень, адекватних умовам ринкового освітнього середовища;

- надати допомогу майбутнім фахівцям у професійній діяльності знаходити ефективні способи впливу на аудиторію, пізнавати індивідуально-психологічні особливості людини, здійснювати заходи, спрямовані на згуртованість трудового колективу, запобігання конфліктним ситуаціям тощо.

Педагогіку як науку, як напрямок формування та розвитку освітньої сфери суспільства і як навчальну дисципліну, неможливо вивчити без практичної роботи організаційного та планового характеру, а також без поглибленого вивчення наукової літератури. Це можливо лише за умови наближення педагогічної дійсності і практики до життя, на основі застосування здобутих теоретичних знань на практичних заняттях, при підготовці ділових та рольових ігор, участі в них, розв'язанні педагогічних задач, тестів, ситуацій.

У цілому навчальна програма дисципліни “Педагогіка професійної освіти” створена у відповідності з нормативними вимогами підготовки фахівців, що викладені у законодавчих та нормативних документах про професійну освіту. Її зміст орієнтує студентів магістратури не тільки на творче засвоєння педагогічних знань, а й на вироблення умінь, навичок і бажання самостійного навчання, оволодіння новою інформацією, уміння використовувати отримані знання на практиці.

У процесі засвоєння матеріалу навчальної дисципліни, студенти отримують знання:

- сутності, основних змістових положень педагогіки, її ролі і місця в суспільстві та в діяльності спеціаліста;
- логіки і методики науково-педагогічного дослідження в процесі життєдіяльності фахівця;
- філософських основ сучасної освіти;
- генезису педагогіки як науки;
- науково-методологічних основ дидактики;
- закономірностей та принципів навчання і виховання;
- форм та методів навчального та виховного процесів;
- проблем цілепокладання та мотивації навчання;
- сучасних навчальних та виховних технологій;
- психолого-педагогічних засад гуманізації суспільних відносин;
- закономірностей міжособистісних стосунків;
- формування колективу та його виховного впливу на особистість.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПЕДАГОГІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ”

Номер теми	Назва змістового модуля та теми
	Змістовий модуль I. Науково-методологічні основи педагогіки професійної освіти
1	Педагогіка професійної освіти в системі підготовки спеціаліста робітничої професії
2	Система організації професійної освіти в Україні
3	Цілісний педагогічний процес в професійно-освітніх закладах України
4	Педагог-менеджер, як основний суб'єкт навчально-виховного процесу
	Змістовий модуль II. Дидактика – теорія освіти і навчання
5	Дидактична характеристика змісту професійної освіти та тенденції її вдосконалення
6	Процес професійного навчання та стратегія його організації
7	Види та організаційні форми навчання в професійно-освітніх закладах
8	Наукові основи методів та засобів навчання в сучасних професійних закладах освіти
	Змістовий модуль III. Теоретичні основи педагогічного процесу виховання особистості
9	Методологія процесу виховання особистості фахівця робітничої професії
10	Наукові основи змістового компоненту процесу виховання
11	Форми виховання: сутність, специфіка, сучасні інноваційні технології проведення
12	Методи виховання та самовиховання в цілісному педагогічному процесі
Разом годин: 135	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПЕДАГОГІКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ”

Змістовий модуль I. Науково-методологічні основи педагогіки професійної освіти

Тема 1. Педагогіка професійної освіти в системі підготовки спеціаліста робітничої професії

Термін “педагогіка”: сутність, історія. Виникнення і джерела розвитку педагогіки як науки. Предмет і завдання педагогіки професійної освіти: здобуття громадянами України професійно-технічної освіти відповідно до їх покликань, інтересів і здібностей, перепідготовка та підвищення кваліфікації; задоволення потреб економіки країни у кваліфікованих робітниках; сприяння в реалізації державної політики зайнятості населення; забезпечення оволодінням громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетентності та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури.

Система педагогічних наук: загальна педагогіка (загальні засади педагогіки, історія педагогіки, дидактика, теорія виховання, теорія управління навчально-виховним процесом), вікова педагогіка (пренатальна та перинатальна, дошкільна, шкільна, дорослих — професійно-технічної та вищої освіти), корекційна, або спеціальна педагогіка (сурдопедагогіка, тифлопедагогіка, логопедія, олігофренопедагогіка, пенітенціарна педагогіка), галузеві педагогіки (військова, авіаційна, інженерна тощо), етнопедагогіка, сугестопедагогіка, педагогічна акмеологія та інші. Зв'язок педагогіки з іншими науками. Функції та основні категорії педагогіки (виховання, освіта, навчання, розвиток). Виховання у широкому і вузькому розумінні слова. Педагогічна наука і педагогічна практика. Методологія і методи педагогічних досліджень. Актуальні проблеми сучасної педагогіки професійної освіти.

Література [1; 3; 9; 20; 29–30; 33; 37–38; 40–42; 46; 49–50; 52; 55–56; 61]

Тема 2. Система організації професійної освіти в Україні

Законодавчі та нормативні документи про загальну організацію освіти в Україні. Загальна система освіти. Фактори, які впливають на розвиток системи освіти. Завдання розбудови сучасної

організаційної системи освіти. Основні напрями реформування освіти. Принципи організації народної освіти в Україні. Державне управління освітою, та самоврядування у системі освіти.

Загальна структура системи освіти: дошкільне виховання, загальна середня, професійна та вища освіта та ін. Професійно-технічна освіта, як складова системи освіти у складі відповідних навчальних закладів, незалежно від форм власності та підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійно-технічної освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників.

Права та обов'язки учасників навчально-виховного процесу. Права на здобуття професійно-технічної освіти мають: громадяни України відповідно до своїх здібностей і нахилів (обмеження допускаються за медичними та віковими показниками, а також показниками професійної придатності, що визначаються Кабінетом Міністрів України); іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах; інші іноземці, які оплачують своє навчання, якщо інше не передбачене законодавством або міжнародними договорами України.

Література [1–9; 14; 23; 26; 33; 43; 45–46; 49; 52; 54–55]

Тема 3. Цілісний педагогічний процес в навчально-освітніх закладах України

Теоретичне обґрунтування в науковій педагогічній літературі актуальних проблем педагогічного процесу як загалом, так і в системі професійної освіти. Загальні теоретичні основи педагогічного процесу, його розуміння цілісності в широкому і вузькому сенсі слова, рушійні сили. Спільність та специфіка навчання і виховання в цілісному педагогічному процесі. Основні властивості педагогічного процесу, його система (ціль, завдання, зміст, діяльність, результат), закономірності: об'єктивні (виховний і розвивальний характер навчання; зумовленість навчання суспільними потребами; залежність ефективності навчального процесу від умов в яких він протікає; залежність навчання від вікових і реальних навчальних можливостей особистості тощо); суб'єктивні (залежність навчання від організації пізнавальної діяльності особистості; залежність рівня та якості за-

своєння знань від значущості для особистості його змісту; залежність форм, методів і засобів навчання від його змісту; залежність ефективності процесу навчання від тісного зв'язку його компонентів тощо) та принципи (природовідповідності; науковості; виховуючого та розвиваючого навчання; наочності; систематичності і послідовності; свідомості й активності навчання; індивідуалізації та оптимізації навчання; гуманізації, демократизації, сугестопедичності навчання; художності, емоційності творчості процесу навчання тощо).

Література [1–5; 9–10; 14; 17; 20; 23; 29; 33; 37; 40; 47; 48; 50; 54; 55]

Тема 4. Педагог-менеджер, як основний суб'єкт навчально-виховного процесу

Спеціаліст-педагог, як центральна фігура в навчально-виховній діяльності професійного освітнього закладу і трудового колективу та головний її суб'єкт-менеджер (учитель, майстер, інструктор, викладач, керівник трудового колективу). Суспільна значущість менеджера, як педагога з різних позицій: глобальних — чого чекає суспільство від нього; з позиції суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності — чого чекають вони від учителя, майстра, викладача, керівника трудового колективу; з позиції суб'єкта викладання — якими є його обов'язки, як він їх розуміє? Структура щодо видів психолого-педагогічної діяльності головних суб'єктів цілісного педагогічного процесу і вироблення педагогічної майстерності. Професійно-педагогічна компетентність менеджера педагогічного процесу, яка передбачає: його знання (теоретичні; знання життя; прикладні знання); уміння (конструктивно-методичні; організаторські); навички — методичні; мислення); особисті якості (моральні; психолого-педагогічні) тощо. Сутність, загальна характеристика прав і обов'язків педагога-менеджера навчально-виховного процесу професійної освіти.

Література [1–5; 7; 8; 14; 16; 25; 36–37; 40; 47; 48; 52; 53; 56; 61; 62]

Змістовий модуль II. Дидактика — теорія освіти і навчання

Тема 5. Дидактична характеристика змісту професійної освіти та тенденції її вдосконалення

Поняття про дидактику, її об'єкт, предмет, функції, завдання. Категорії дидактики (освіта і навчання, викладання і вивчення, закономірності, принципи, процес навчання і його основні компоненти),

зв'язок дидактики з іншими науками (філософія, соціологія, психологія, політологія, анатомія та фізіологія, шкільна та вузівська гігієна, кібернетика, акмеологія, методики конкретних навчальних предметів).

Історія розвитку дидактики. Педагогічні змістові напрями дидактики: філософський, психологічний, соціологічний, дидактичний, кібернетичний, математичний, психотерапевтичний, системного підходу, акмеологічний.

Основні площини розгляду дидактичних систем: предметна (компонентно-структурна), функціональна (зовнішнього і внутрішнього функціонування), історична (генетичного та прогностичного аналізів).

Зміст освіти: дефініція, державні стандарти, історія та актуальні проблеми. Людина розумна, інноваційна, глобалістична. Самодостатня особистість. Структура змісту освіти: знання, уміння та навички, досвід творчої діяльності, досвід емоційного ставлення до світу. Характеристика найвідоміших теорій освіти, які в різний час впливали на зміст освіти: формальна, матеріальна, дидактичний утилітаризм, проектна система, проблемно-комплексна, теорія структуралізму, інші. Нормативні основи реалізації змісту освіти в сучасних навчально-освітніх закладах. Навчальні плани і програми учбових дисциплін. Наукові вимоги до формування змісту освіти. Стратегія відбору та структурування змісту освіти під час підготовки спеціаліста до заняття.

Професійно-технічна освіта (природничо-математична, гуманітарна, фізична, загальнотехнічна, професійно-теоретична і професійно-практична підготовки). Ступені професійно-технічної освіти, її теоретична та практична завершеність, освітньо-кваліфікаційні рівні: “кваліфікований робітник”, “молодший спеціаліст”. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020 рр.)

Література [1–3; 4–8; 9–10; 12; 22; 29–30; 40; 48–50; 55; 56]

Тема 6. Процес професійного навчання та стратегія його організації

Суть процесу, як загалом, так і професійного навчання, завдання і функції (освітня, виховна, розвивальна). Загальна характеристика діяльності (викладання, вивчення) основних суб'єктів у навчальному процесі. Процес навчання як система, його структурні компоненти: цільовий, стимульовано-мотиваційний, змістовий, операційно-

діяльний, контрольно-регулювальний, оціночно-результативний. Стратегія підготовки суб'єкта викладання до заняття. Методологічні засади процесу навчання. Внутрішній процес засвоєння знань та його структура: сприймання навчального матеріалу, осмислення і розуміння, узагальнення, запам'ятовування, закріплення, відтворення. Стратегія викладача, спрямована на дотримання під час навчання закономірностей внутрішнього процесу засвоєння знань особистістю.

Загальна мета навчання. Цілі навчання. Мета навчання, як базова основа для визначення його цілей. Характеристика основних груп взаємопов'язаних освітніх цілей: навчальних, розвивальних, виховних. Поділ цілей навчання у зарубіжній педагогіці — таксономія Блума (цілі когнітивні; цілі формування емоційно-особистісного ставлення до навколишнього світу; цілі психомоторної області). Елементи таксономії Блума (знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінка.). Ієрархічність та діагностичність цілей навчання. Загальна характеристика стимуляційно-мотиваційного компоненту процесу навчання. Позитивні і негативні мотиви професійного навчання. Класифікація мотивів навчання (соціальні, пізнавальні, професійно-ціннісні). Мотивація професійного навчання та зовнішня стимуляція його.

Література [1–5; 7; 8; 12; 14; 22; 25; 36; 40; 5; 7–8; 47–48; 52–53; 56; 61–62]

Тема 7. Види та організаційні форми навчання в професійно-освітніх закладах

Загальна характеристика сутності, змісту, специфіки видів навчання: пояснювально-ілюстративного, проблемного, програмованого, модульного, ігрового та інших. Поняття про форми навчання. Історія форм організації навчання. Класифікація організаційних форм навчального процесу в освітніх різноманітних закладах. Основні форми організації навчально-пізнавальної діяльності у професійному навчальному закладі України.

Специфіка форм професійного навчання (здійснюється у тісному поєднанні з виготовленням корисної продукції, наданням послуг, що оплачуються згідно з законодавством). Проводиться в спеціалізованих навчальних кабінетах, аудиторіях, лабораторіях у таких варіативних формах: різні типи уроків, лекція, теоретичний семінар, практичний семінар, лабораторно практичне заняття тощо; індивідуальне заняття учнів, слухачів; виконання учнями, слухачами індивідуаль-

них завдань (реферат, розрахункова робота, курсовий проект, випускна та проміжна етапна кваліфікаційна робота, дипломний проект); навчальна екскурсія; інші форми організації теоретичного навчання. Типи, види, структурні елементи уроку, лекції. Семінар, лабораторна робота в системі професійного навчання. Інноваційні технології підготовки та проведення форм організації навчально-пізнавальної діяльності суб'єктів професійної освіти. Самостійна робота учня в системі професійних форм навчання. Змістова структура реферату, курсової та дипломної роботи. Сучасні підходи до форм контролю знань.

Професійно-практична підготовка учнів, слухачів проводиться у навчальних майстернях, на полігонах, тренажерах, автодромах, трактордромах, у навчально-виробничих підрозділах, навчальних господарствах, а також на робочих місцях, на виробництві чи в сфері послуг у таких формах: урок виробничого навчання в навчальному закладі; урок виробничого навчання на виробництві чи в сфері послуг; виробнича практика на робочих місцях на виробництві чи в сфері послуг; переддипломна (передвипускна) практика на виробництві чи в сфері послуг; інші форми практичної професійної підготовки.

Література [1–3; 5–6; 9–10; 12; 14; 22–23; 29; 47–50; 52; 54; 55; 58]

Тема 8. Наукові основи методів та засобів навчання в професійних закладах освіти

Сутність, функції, структура, проблеми класифікації методів навчання. Загальна характеристика основних груп методів навчання. Сутність, зміст, класифікація методів організації і самоорганізації навчально-пізнавальної діяльності (за джерелами знань, в залежності від змісту освіти, за логікою передачі та сприймання навчальної інформації, за ступенем керівництва навчальної роботи). Методи стимулювання і мотивації навчання. Методи контролю і самоконтролю в навчанні. Бінарні методи. Сугестивні методи. Вибір методів навчання. Поняття про засоби навчання та їх класифікація. Прості засоби навчання (словесні: підручники, навчальні посібники, інші друковані матеріали; візуальні: моделі, картини, муляжі тощо). Складні засоби навчання (механічні візуальні пристрої: діаскоп, мікроскоп, кодоскоп тощо; аудіозасоби: програвач, магнітофон, радіо; аудіовізуальні: навчальні кінофільми, телебачення, відео; засоби, які

автоматизують процес навчання: лінгвістичні кабінети, комп'ютери, інформаційні системи, телекомунікаційні мережі тощо.).

Сучасна інноваційна методика професійного навчання: сутність, актуальні проблеми. Інноваційні технології розвиваючого та модульного навчання. Суттєвий та змістовий аспекти проектної та сугестопедичної технології навчання. Інноваційні технології організаційних форм навчально-пізнавальної діяльності. Загальна характеристика класифікації основних дидактичних ігор: за областю діяльності, за характером навчального процесу, за ігровою методикою, за предметною областю, за видом ігрового середуца. Основний зміст методики проведення основних іноваційних форм навчального процесу: лекція, диспут, прес-конференція, подорож в машині часу, науково-практична конференція, дискусія, інші; семінар: КВК, ерудит, трактодром, бізнес, місто веселих майстрів, перший мільйон, майстерня та інші.

Література [1; 3; 9; 12; 22; 29; 30; 33; 37; 38; 41–42; 46; 49; 50; 52; 55; 56; 61]

Змістовий модуль III. Теоретичні основи педагогічного процесу виховання особистості

Тема 9. Методологія процесу виховання особистості фахівця робітничої професії

Процес виховання, сутність, основні проблеми в історії людства та сучасні, розгляд їх науковцями. Виховний ідеал у системі виховної роботи з молоддю: історія, сучасність. Українські виховні традиції. Думки про виховання відомих українських державних діячів та вчених. Рушійні сили виховання. Загальна характеристика структурних елементів вихованого процесу: мета, завдання, закономірності, принципи, форми, методи, засоби, результати виховання та їх корегування. Предметна та функціональна площини організаційної системи виховання. Основні організаційні етапи процесу виховання за критеріями зв'язку і залежності між його структурними елементами та послідовності педагогічних дій. Самовиховання, як вища форма розвитку особистості: сутність, характеристика основного змісту.

Основні закономірності виховного процесу (стійкі, повторювані, об'єктивно існуючі зв'язки у процесі виховання, реалізація яких сприяє ефективному розвитку особистості): у процесі виховання здійснюється передача особистості здобутків культури людства; ви-

ховання зумовлює індивідуальний розвиток особистості; залежність виховання від соціального середовища та соціальних умов; процес виховання і самовиховання зумовлені суперечністю між зовнішніми і внутрішніми умовами розвитку особистості; виховання буде успішним за умови педагогічно доцільного спрямування діяльності особистості та інші.

Їх загальна характеристика. Принципи виховання, як вихідні положення, які відображають загальні закономірності процесу і визначають вимоги до змісту, організації та методів виховного впливу. Сутність, зміст основних принципів виховного процесу: цілеспрямованості; урахування вікових та індивідуальних особливостей особистості; системності, систематичності та послідовності; зв'язку виховання з життям; поєднання поваги до особистості з розумовою вимогою до неї; єдності педагогічних вимог; комплексного підходу; автентичності; гуманізації; природовідповідності; культуровідповідності; демократизації; етнізації; акмеологічної спрямованості тощо.

Література [1; 3; 7; 9; 23; 29–30; 33; 37–38; 40; 41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 56]

Тема 10. Наукові основи змістового компоненту процесу виховання

Зміст виховання, як суспільна проблема. Науковці про зміст виховного процесу і виховання, як суспільного явища і спрямованого на залучення вихованців до національної культури і духовності, на формування у них національних світоглядних позицій, ідей, поглядів і переконань на основі цінностей вітчизняної і світової культури. Зміст виховання, як система знань, переконань, якостей і рис особистості, навичок, стійких звичок поведінки, якими повинні оволодіти вихованці відповідно до поставлених цілей і завдань. Основні ідеї для відбору змісту виховання: реалізм мети виховання; засоби досягнення цієї мети; національний підхід до побудови змісту виховання; спільна діяльність вихованців і вихователів – спільний пошук форм, методів виховної діяльності; самовизначення; особистісна спрямованість; добровільність.

Основні змістові напрями виховного процесу:

- **розумове виховання** (розвиток інтелектуальної культури особистості, озброєння її знаннями основ наук, формування наукового світогляду та національно-громадянської самосвідомості, оволодіння

основними мисленими операціями, вироблення умінь і навичок культури розумової праці);

- **громадянське виховання** (процес формування свідомого, з розвинутими загальнолюдськими якостями громадянина України);

- **моральне виховання** (формування у молоді загальнолюдських норм гуманістичної моралі: добра, взаєморозуміння, милосердя, віри у творчі можливості людини тощо; моральних понять; поглядів, переконань, моральних почуттів, вироблення навичок і звичок моральної поведінки, культури спілкування, культивування інтелігентності);

- **трудове виховання** (служує підґрунтям для розуміння економічних законів суспільства, розвиває здатність до соціальної творчості та самореалізації в у мовах ринкових відносин);

- **естетичне виховання** (оволодіння основами народного мистецтва, музики, архітектури, живопису, усної народної творчості, побуту, ремесел; формування системи знань про світову культуру і мистецтво; розвиток естетичних потреб і почуттів; готовність будувати своє життя за законами краси);

- **фізичне виховання** (процес озброєння молоді знаннями про роль фізичної культури в житті людини; забезпечення повноцінного фізичного розвитку молоді; фізичне, духовне і психічне загартування; виховання відповідального ставлення до зміцнення свого здоров'я; формування навичок дотримання санітарно-гігієнічних норм, режиму дня та харчування; розвитку потреби у здоровому способі життя);

- **екологічне виховання** (педагогічна діяльність, спрямована на розвиток у молоді екологічної культури, формування розуміння необхідності гармонії людини з природою; надання знань про природу свого краю; виховання почуття відповідальності за природу як національне багатство, основу життя на землі; формування готовності до активної екологічної діяльності; формування основ глобального екологічного мислення).

Психолого-педагогічні теорії виховання: персанолістичні (гуманістичні, лібералітальні, недерективні, вільні, основою яких є свобода особистості, розвиток і осмислення свого "Я"); академічні (традиціоналістичні, класичні, загальні, в основі яких — формування загальної культури, критичного і відкритого мислення, здатності до адаптування); соціальні — основна мета — підготовка особистості до подолання нерівності між людьми; спіритуалістичні (метафізичні, трансцендентальні — в їх основі аспекти релігії та східної філософії); соціокогнітивні (в їх основі теорія співробітництва, культура та суспільство

як основні чинники виховання); психокогнітивні (в основі — психологічні дослідження мислення особистості), інші.

Література [1–7; 14; 21–23; 26; 29; 37
41; 42; 46; 49; 50; 52; 55]

Тема 11. Форми виховання: сутність, специфіка, сучасні інноваційні технології проведення

Науково-методологічні основи виховного процесу (поняття: захід, засіб, організаційні форми виховного процесу). Специфічні та загальні організаційні форми виховання.

Класифікація виховних форм: за кількістю учасників (індивідуальні, мікро групові, групові, колективні, масові); за місцем проведення (класні (аудиторні), позакласні (поза аудиторні), позашкільні (позавузовські), в трудовому колективі, інші); за складністю організації (прості та комплексні); за цільовою спрямованістю (інформаційні, традиційні, народні форми дозвілля, сучасні форми культурно дозвільної діяльності; специфічні форми сфери туризму; специфічні форми сфери спорту).

Комплексний підхід в організації та проведенні виховних форм. Виховні справи. Інноваційна тематика виховних справ. Виховна справа як система, її інноваційна театралізація та художня виразність (сценарій, сюжет, конфлікт, композиція, кульмінація, фінал тощо).

Література [9; 21–23; 29–30; 33; 37–38; 40;
41–42; 46; 49–50; 52; 55–56; 61; 63]

Тема 12. Методи виховання та самовиховання в цілісному педагогічному процесі

Поняття про методи виховання і самовиховання, як сукупність способів впливу на свідомість, волю, почуття, поведінку вихованців, їх корекцію й удосконалення для формування визначених метою виховання відповідних якостей. Прийоми виховання та самовиховання.

Проблема класифікації методів виховного процесу. Сутність характеристика загальних методів процесу виховання:

- **методи впливу на свідомість і почуття особистості** (бесіди, лекції, дискусії, переконання, навіювання, прикладу);
- **методи організації діяльності особистості** (привчання, педагогічна вимога, громадська думка; довір'я, тренування, створення виховних ситуацій, прогнозування);

- **методи стимулювання діяльності й поведінки** (гра, змагання, заохочення, покарання);

- **методи контролю за діяльністю і поведінкою** (педагогічного спостереження, бесіди, інтерв'ю, анкетування, незалежних характеристик, аналізу результатів виховання);

- **методи самовиховання** (самопізнання, самооцінка, саморегуляція);

- **методи виховання та самовиховання**, як структурні елементи системи “процесу виховання та самовиховання” автентично спрямованої особистості. Вибір методів виховання та самовиховання.

Література [9; 20–23; 29; 30; 33; 37–38
41; 42; 46; 49; 50; 52; 55; 60–62]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота (реферат) — це короткий, специфічний для даного навчального курсу виклад змісту організації та методики викладання фахових обліково-економічних дисциплін, з урахуванням психолого-педагогічних явищ проблемної або навчальної теми.

Основні вимоги до роботи:

- повнота та об'єктивність інформації про досліджувані явища;
- повнота відображення основних компонентів її змісту;
- доступність сприймання тексту як за змістом, так і за логікою визначення основних проблем;
- доступність мови викладу;
- авторське ставлення та особиста точка зору на питання роботи.

Структура контрольної роботи (реферату): перша сторінка (див. зразок); зміст (вступ, 1,2,3 питання, висновки, літературні джерела: 10–12; додатки при необхідності).

Технологічні етапи організації та методики підготовки роботи: визначення теми та змісту; аналіз одержаної інформації (ґрунтовне, всебічне та глибоке вивчення фактів, положень та висновків з проблеми; теоретична та аналітико-синтетична обробка дослідження); оформлення роботи (загальні та вузівські вимоги, обсяг — 0,5 др. арк.). За вказівкою викладача, студенти заочної форми навчання можуть виконувати контрольні роботи у двох видах: або ґрунтовне теоретичне дослідження зі спиранням на практику, або практично-теоретичне виконання роботи за варіантами. Номер контрольної роботи за загальною технологією дослідження, студент отримує за номером сво-

го прізвища в журналі, або в заліковій відомості. Номер і тема контрольних робіт наведені нижче:

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Основні тенденції розвитку сучасної педагогічної науки.
2. Спеціаліст-менеджер, як суб'єкт педагогічної діяльності.
3. Сучасна професійна освіта в Україні.
4. Проблеми цілісного педагогічного процесу.
5. Сучасні методологічні закономірності дидактики.
6. Основні методологічні категорії дидактики.
7. Україна і Болонський процес.
8. Основна форми організації навчання у закладах професійної освіти.
9. Практичні заняття у системі професійної освіти.
10. Тезаурус дидактичних методів та засобів процесу навчання.
11. Методи організації і самоорганізації процесу навчання.
12. Форми організації контролю знань і особливості їх застосування.
13. Актуальні проблеми сучасного виховного процесу.
14. Взаємозв'язок закономірностей і принципів виховання.
15. Сутність, зміст громадянського виховання.
16. Морально-естетична культура особистості фахівця.
17. Екологічне виховання, як актуальна проблема сьогодення.
18. Виховна справа як система.
19. Театралізація, як ефективний засіб сучасних виховних форм.
20. Методи стимулювання діяльності і поведінки особистості.
21. Трудове виховання в системі професійної освіти.
22. Виховні засади трудового колективу.
23. Методи формування свідомості особистості учня, слухача.
24. Діагностика виховного процесу.
25. Педагог-менеджер в системі професійної освіти.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Охарактеризуйте педагогіку як науку.
2. Система педагогічних наук.
3. Методи науково-педагогічного дослідження.
4. Основні сучасні зарубіжні педагогічні теорії і концепції.
5. Основний зміст і завдання професійної освіти в Україні.

6. Законодавчі і нормативні документи про принципи організації народної освіти в Україні.
7. Основні положення Закону України “Про освіту”.
8. Зміст Закону України “Про професійну освіту”.
9. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010–2020 рр.)
10. Цілісний педагогічний процес як система.
11. Закономірності цілісного педагогічного процесу.
12. Законодавчі і нормативні документи про мету виховання молоді.
13. Менеджер цілісного педагогічного процесу.
14. Загальна характеристика Болонської декларації.
15. Сутність, зміст основних функцій та категорій дидактики.
16. Науково-методологічні основи змісту освіти.
17. Психолого-педагогічні основи рушійної сили навчального процесу.
18. Основні етапи пізнавальної діяльності в процесі навчання.
19. Дайте характеристику компонентів процесу навчання.
20. Закономірності і принципи процесу навчання.
21. Охарактеризуйте основні групи цілей навчання.
22. Обґрунтуйте місце і роль стимуляційно-мотиваційного компоненту у процесі навчання.
23. Класифікуйте мотиви навчання.
24. Сучасні види навчання у закладах професійної освіти.
25. Модульно-рейтингова система навчання.
26. Основні організаційні форми навчального процесу.
27. Наукові основи сутності, змісту засобів навчання.
28. Словесні методи навчання.
29. Методи навчання за рівнем напруженості пізнавальної діяльності.
30. Методи навчання за логікою передачі і сприймання навчальної інформації.
31. Методи стимулювання інтересу до навчання.
32. Методи стимулювання обов’язку і відповідальності у навчанні
33. Бінарні методи навчання.
34. Методи контролю і самоконтролю у навчанні.
35. Діагностика успішності: сутність, зміст.
36. Розкрийте сутність процесу виховання.
37. Поясніть вплив виховання на розвиток особистості вихованця, як складно організованої нестабільної системи.

38. Які зовнішні та внутрішні суперечності становлять рушійні сили процесу виховання?
39. Обґрунтуйте самовиховання, як вищу форму розвитку особистості.
40. Розкрийте суть поняття “закономірність” і “принцип” виховання.
41. Дайте характеристику основних закономірностей виховання.
42. Основний зміст принципів національного виховання.
43. Основні завдання громадянського виховання у навчальному закладі.
44. Розумове виховання в навчальних закладах освіти.
45. Зміст, завдання морального виховання.
46. Як розуміти поняття “морально-естетичне виховання”?
47. Які особистісні якості формуються в процесі морально-естетичного виховання?
48. Які зовнішні і внутрішні фактори впливають на ефективність формування морально-естетичних якостей особистості?
49. Основні шляхи морально-естетичного виховання молоді.
50. Розкрийте складові змісту трудового і екологічного виховання.
51. У чому полягає особистісна спрямованість трудового і екологічного виховання?
52. Сформуйте своє бачення сучасного формування працелюбства особистості, її екологічної культури в процесі навчання.
53. Сутність, зміст, класифікація методів процесу виховання.
54. Розкрийте методи виховання та самовиховання, як цілісну систему.
55. Методи організації діяльності і формування позитивного досвіду.
56. Методи формування свідомості особистості.
57. Методи стимулювання діяльності і поведінки.
58. Комплексний характер підготовки і проведення виховної форми.
59. Виховна справа: сутність, зміст.
60. Визначте функції, структуру та ознаки колективу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Закон України “Про освіту” / Голос України. — 1996, 25 квітня.
2. Закон України “Про вищу освіту”. — К., 2002.
3. Державна національна програма “Освіта” (Україна XXI століття) // Освіта, 1993, № 44–46.
4. Законодавство України про освіту. — К., 2002.
5. Збірник нормативних актів України щодо організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. — К., 2003.
6. Збірник нормативних актів України щодо організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України. — К., 2002
7. Збірник нормативних актів України щодо організації заочного навчання у вищих навчальних закладах України. — К., 2002.
8. Концепція національного виховання // Освіта, 1994, 26 жовтня.
9. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту). Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 1998 р. № 65.
10. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. — К., 2002.
11. Бандурка О. Основи психології і педагогіки. — Харків, 2003.
12. Бех І. Д. Виховання особистості. — К., 2003.
13. Боднар В. І. Дидактика. — К., 2005.
14. Вікова та педагогічна психологія. — К., 2007.
15. Волкова Н. П. Педагогіка. — К., 2003.
16. Волкова Н. П. Професійно-педагогічна комунікація. — К., 2006.
17. Гронлунд Н. Е. Оцінювання студентської успішності. — К., 2005.
18. Євтух М. Б. Нові технології навчання. — К., 2003.
19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. — К., 2004.
20. Кремень В. Освіта і наука України — іноваційні аспекти: стратегія, реалізація, результати. — К., 2005.
21. Кузьминський А. І. Педагогіка. — К., 2003.
22. Левківський М. В. Історія педагогіки. — К., 2003.
23. Малафійк І. В. Дидактика. — К., 2003.
24. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. — К., 2007.
25. Найдьонов І. М. Навчально-методичний комплекс дисципліни “Основи психології і педагогіки” // Навч. посіб. — К., 2009.
26. Найдьонов І. М., Ігнатюк А. І. Методика викладання фінансово-економічних дисциплін // Навч. посібн. Вид. друге. — К., 2005.
27. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти України. — К., 2006.

27. *Паламарчук В. Ф.* Як виростити інтелектуала. — Тернопіль, 2000.
28. *Пальчевський С. С.* Сугестопедагогіка: новітні освітні технології — К., 2005.
29. *Пальчевський С. С.* Педагогіка. — К., 2007.
30. *Педагогіка.* — К., 2006.
31. *Педагогіка* в запитаннях і відповідях. — К., 2006
32. *Педагогічна майстерність: Підручник /* За ред. І. А. Зязюна. — К., 2007.
33. *Педагогіка: Хрестоматія.* — К., 2003.
34. *Самаріна С.* Нові технології навчання. — К., 2004.
35. *Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес.* — К., 2006.
36. *Теоретичні основи педагогіки.* — Дрогобич.: 2001.
37. *Фіцула М. М.* Педагогіка. — К., 2007.
38. *Цехмістрова Г. С.* Основи наукових досліджень. — К., 2003.
39. *Чалий О. В.* Синергетичні принципи освіти. — К., 2000.
40. *Ягунов В. В.* Педагогіка. — К., 2002.

Додаткова

41. *Алексеева О. В.* Формування громадянської позиції сучасної молоді // Педагогіка і психологія. — 2006. — № 3.
42. *Анциферова Л. И.* Гуманістически-екзистенціальний підход к мудрости: способы постижения истинного “Я” и призвание человека. // Психологический журнал. — 2005. — № 3.
43. *Байденко В. И.* Болонский процесс: структурная реформа высшей школы. — М., 2002
44. *Бех І. Д.* Духовний розвиток особистості: поступ у незвідене “Я” в особистісному бутті людини. // Педагогіка і психологія. — 2007. — № 3.
45. *Болонський процес: Модернізація системи вищої освіти України: Мат. VI Міжнародної наукової конференції.* — К.: МАУП, 2006.
46. *Болобаш Я. Я.* Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. — К., 1997.
47. *Бондар Л. С.* Педагогічна культура вчителя як основа його професійної компетентності у творчій спадщині В. О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія. — 2006. — № 3.

48. *Бутенко Н. Ю.* Комунікативна майстерність викладача. — К., 2007.
49. *Вітвицька С. С.* Основи педагогіки вищої школи. — К., 2006.
50. *Головатий Н. Ф.* Учись учиться. — К.: МАУП, 2000.
51. *Головатий М. Ф.* Європейська й українська освіта — де точки єднання? // Персонал. — 2004, № 3.
52. *Євтух М. Б.* Проблеми освіти. — К., 2003.
53. *Корсак К. В.* Світова вища освіта. — К., 1997.
54. *Корсак К. В.* Освіта, суспільство, людина в ХХІ столітті: Інтегрально-філософський аналіз. — К., 2005.
55. *Кремінь В. Г.* Якісна освіта в контексті загальноцивілізовних змін. // Педагогіка і психологія. — 2007. — № 1.
56. *Лозова В. І., Троцько Г. В.* Теоретичні основи виховання і навчання. — Харків, 2002.
57. *Ляшенко О. І.* Якість освіти як основа функціонування й розвитку сучасних систем освіти // Педагогіка і психологія. — 2005, № 1.
58. *Найдьонов І. М.* Дидактичний матеріал до практичних занять з педагогіки. Навч. посіб. — Вінниця: 1995.
59. *Найдьонов І. М.* Болонський процес: культурологічні парадигми // Освіта і управління. — 2004. — № 2.
60. *Найдьонов І. М.* Європейський вибір української вищої освіти // Персонал. — 2005. — № 2.
61. *Проблеми освіти.* — К., 2006.
62. *Щёкин Г. В.* Основы кадрового менеджмента: Учебник — 3-е изд. перераб. и доп. — К.; МАУП 2003
63. *Щокін Р. Г.* Соціально-економічний розвиток // Персонал. — 2004. — № 2.

МАУП

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	3
Тематичний план дисципліни.....	6
Зміст дисципліни	7
Теми контрольних робіт.....	18
Питання для самоконтролю	18
Список літератури	21

Відповідальний за випуск *А. Д. Вегеренко*
Редактор *Г. Я. Кужільний*
Комп'ютерне верстання *С. А. Шередега*

Зам. № ВКЦ-4957

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний.

Ум. друк. арк. 1,35. Обл.-вид. арк. 0,44. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008 р.*